

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

«Вічне дитинство душі»

*(до 195-річчя
Костянтина Ушинського)*

**Тези доповідей
обласних педагогічних читань**

(м. Миколаїв, 01 березня 2019 року)

ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ В РОБОТАХ К. Д. УШИНСЬКОГО	57
І. Єремєєва ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ К. Д. УШИНСЬКОГО В РОБОТІ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	64
О. Засць, Р. Засць ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ОЧИМА К. Д. УШИНСЬКОГО	67
Н. Калашник АКТУАЛЬНІСТЬ ПОГЛЯДІВ К. Д. УШИНСЬКОГО НА ОРГАНІЗАЦІЮ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ І ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ...	71
Ю. Клішина К. Д. УШИНСЬКИЙ ТА ЙОГО ВНЕСОК У ШКІЛЬНУ ГЕОГРАФІЮ	76
В. Коростиль ЛІНГВОДИДАКТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ К. Д. УШИНСЬКОГО	80
С. Криворученко РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ К. УШИНСЬКОГО В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАСКРІЗНИХ ЗМІСТОВИХ ЛІНІЙ НА УРОКАХ МОВИ	86
А. Кузнєцова ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ К. УШИНСЬКОГО НА СУЧАСНОМУ УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	90
А. Кучеренко ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА К. Д. УШИНСЬКОГО В СУЧАСНІЙ ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ	94
Т. Леготіна РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЇ НАРОДНОСТІ ВИХОВАННЯ К. Д. УШИНСЬКОГО В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	98
Г. Лисиця ВИХОВАННЯ НА ЦІННОСТЯХ: К. Д. УШИНСЬКИЙ І НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА.....	100
Т. Лобановська РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ К. Д. УШИНСЬКОГО В СУЧАСНІЙ ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ	103
Д. Лукьяненко ДЕРЖАВОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ЛІНГВОДИДАКТИКИ КОСТЯНТИНА УШИНСЬКОГО	108
О. Марциновська К. Д. УШИНСЬКИЙ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИК НАУКОВОГО ПІДХОДУ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ	112
Г. Міленіна	

вдало підібрано зображення до тексту, який малюнок запропонували б діти до змісту твору?» сприяють також реалізації наскрізної змістової лінії «Здоров'я та безпека», адже формування емоційної складової внутрішнього світу дитини є запорукою її гармонійного розвитку, що неодноразово зазначав К. Д. Ушинський. При цьому пізнавальна діяльність учня тут ґрунтується ще на двох важливих ідеях педагога, які також актуальні й у наш час, а саме: самостійна розумова праця школяра й застосування методу порівняння, яке педагог розумів як «основу всякого розуміння й усякого мислення».

Отже, педагогічна й художня спадщина К. Д. Ушинського в руках творчого вчителя-словесника може бути справжньою знахідкою для побудови пізнавальних навчальних занять, спрямованих на формування всебічно розвиненої особистості випускника сучасної школи, здатного до прийняття самостійних життєво важливих рішень у різноманітних комунікативних ситуаціях.

УДК 37.016:811.161.2+37.013

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ К. УШИНСЬКОГО НА СУЧАСНОМУ УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

А. Кузнєцова

Спілкування державною мовою є ключовою компетентністю сучасної освіти. За навчальною програмою з української мови, учні повинні використовувати українську мову як державну для духовного, культурного й національного самовияву; володіти всіма видами мовленнєвої діяльності в різних стилях, типах, жанрах; конструювати речення й тексти; дотримуватися норм етикету під час спілкування [2]. Це стає можливим завдяки текстоцентризму як системного підходу у вивченні української мови.

Ця технологія, безперечно, є продуктивною, адже робота з текстом «формує мовну спостережливість, збагачує словниковий запас та розвиває естетичне сприймання мови. Опрацювання тексту сприяє розвитку в дітей інтелектуальних і практичних

умінь і навичок, а відтак досягненню розвивальних і виховних цілей уроку» [1, с. 1]. Працюючи з текстом, учні сприймають мовні одиниці як явища живого мовлення, усвідомлюють мову як засіб передавання думок і почуттів.

Основою текстоцентричного підходу на уроці можуть бути української мови не тільки художні твори вже відомих письменників, а й літературна спадщина визначних педагогів, зокрема Костянтина Ушинського.

Видатний учений, українець за походженням, основоположник наукової педагогіки й народної школи є автором багатих за змістом і задумом казок та оповідань для дітей. Його твори на морально-етичні теми мають вагомий виховний потенціал, невеликі за обсягом, вирізняються своєрідним мовним оформленням. На думку автора, оповідання повинні бути написані рідною мовою, простою й доступною, без малозрозумілих для маленьких читачів слів. Саме це й дозволяє продуктивно використовувати літературну спадщину К. Ушинського на сучасному уроці української мови.

Повторити вивчене в початкових класах про текст, речення і слово можна на основі оповідання «*Суперечка дерев*» [3], умисно вилучивши заголовок. Учитель може запропонувати учням виконати такі завдання:

- Прочитайте текст, дотримуючись правильної вимови й інтонації.
- Про що в ньому йдеться?
- Хто головні герої?
- Чому саме ці дерева?
- Яких персонажів запропонували б ви?

Обґрунтуйте.

- Доберіть заголовок. Поясніть свій вибір.
- Із чим він буде пов'язаний: із темою чи головною думкою оповідання?
- Які види речень за метою висловлювання переважають у творі?
- Складіть кілька питальних і спонукальних речень за змістом оповідання. Виразно прочитайте їх.
- Запишіть план тексту.
- Перекажіть за ним оповідання.

На уроці вивчення однорідних членів речення (5 клас) цікавою може бути робота з казкою К. Ушинського «*Умій почекати*» [3]. Пропонуємо учням частину тексту, «розібраного» на окремі речення:

1. Не їж, півнику!
2. Півник не послухався, клював та й клював, і наклювався так, що насилу додому дійшов.
3. Побіг півник у садок та й почав клювати зеленісіньку смородину, а курочка й каже йому:
4. Жили собі брат і сестра – півник та курочка.
5. Ох! – кричить півник. – Лишенько моє! Боляче мені, сестричко, боляче!
6. Почекай, поки смородина достигне.

Дітям потрібно утворити зв'язний текст, розмістивши у правильному порядку речення. Орієнтовні завдання для подальшої роботи можуть бути такими:

- Визначте структурні частини тексту. Чого не вистачає?
- Назвіть (випишіть) однорідні члени речення.
- Якими частинами мови вони виражені?
- Яким зв'язком поєднані?
- Поясніть розділові знаки в реченнях з однорідними членами.
- Назвіть вивчені орфограми.
- Написання яких слів викликає у вас складнощі?
- Придумайте завершення казки. Поміркуйте, яку головну думку ви вкладете у зміст твору.
- Порівняйте власний варіант кінцівки з авторським.
- Оцініть роботи однокласників.

Повторюючи в кінці року словотвір й орфографію (6 клас), варто опрацювати казку К. Ушинського «*Бджілки на розвідці*» [3], адже твір містить багатий мовний матеріал. Після виконання змістових завдань пропонуємо учням проаналізувати використані в тексті мовні одиниці: виписати іменники із зменшено-пестливими суфіксами, позначивши морфему, визначити відтінки значень цих слів; порівняти словоформи «бджола», «бджілка», «бджілонька», доповнити власними варіантами; до слів

«вітерець», «кущ», «лапка» дібрати збільшено-згрубілі форми, визначити суфікси, що їх утворюють.

Оригінальними можуть бути завдання творчого рівня:

- Перекажіть сюжет казки від імені бджілки. На що ви звернете увагу?
- Прочитайте текст твору, замінивши зменшено-пестливі форми слів на нейтральні. Порівняйте обидва варіанти. Що від цього зміниться?
- Намалюйте кілька ілюстрацій до казки. Які кольори використаєте? Що вплине на ваш вибір?

Отже, текстоцентричний підхід в опануванні української мови передбачає глибоке осмислення будь-якого навчального матеріалу. А творча спадщина Костянтина Ушинського – потужний засіб реалізації гармонійної єдності мовної й мовленнєвої компетентностей на сучасному уроці української мови.

Література

1. Глазова О. Текстоцентричний підхід у вивченні української мови: методичні рекомендації для вчителів, які працюють у 5 класі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://media.ippo.kubg.edu.ua/wpcontent/uploads/2014/08/textocentr_pidhid.doc

2. Навчальна програма «Українська мова» для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів (за новим Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти): для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

3. Ушинський К. Д. Чотири бажання: казки та оповідання для дітей / К. Д. Ушинський; пер. з рос. О. П. Макаренко.– Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. – 36 с.

УДК 37.091: 373